

På riktigt

- en bok om livskunskap från kronofogdemyndigheten

Fri kopiering, om källan anges.

Boken är även möjlig att ladda hem från
www.rsv.se/kronofogden och på www.rsv.se/ung

Kronofogdemyndigheten 2003

Tryck: STC, Avesta 2003

SKV 951 utgåva 2

Förord

För att ett samhälle ska fungera krävs att medborgare och företag betalar sina skatter och andra skulder. Kronofogdemyndigheten har en viktig roll i det här sammanhanget. Detta kommer till uttryck i vår vision som lyder ”Ett samhälle där alla vill göra rätt för sig”.

Genom kronofogdemyndigheten finns en möjlighet att få skulder indrivna. Men det är ett misslyckande när det behöver gå så långt. Vi verkar därför på olika sätt för att både medborgare och företag ska få sådan kunskap att detta undviks och för att skulder ska betalas frivilligt. Den här boken är ett led i det arbetet.

För att vilja göra rätt för sig är det nödvändigt att ha insikt i och förståelse för hur samhället fungerar. En uppgift för oss är att sprida den kunskapen. En annan uppgift är att lyfta upp områden som inte fungerar så bra till våra beslutsfattare. Till detta kommer uppgiften att se till att de som medvetet drar sig undan sina avtal och sitt samhällsansvar verkligen gör rätt för sig.

Boken beskriver inte livssituationen för dem som medvetet drar sig undan. Den handlar istället om människor som egentligen skulle vilja göra rätt för sig, men av olika anledningar inte kan det. Ibland är det självförvällat, ibland beror det på okunskap och ibland hänger det samman med omständigheter som de inte rätt över.

Vårt syfte med boken är att öka kunskapen och medvetenheten hos våra ungdomar så att de ska göra val som leder till ett bra liv med en hållbar ekonomi.

Innehållsförteckning

Vi behöver mera livskunskap	sid 6
Läsanvisningar	sid 10
Gustav bor fortfarande hemma	sid 11
Det är dyrt att vara skuldsatt	sid 19
Det dumaste jag gjort med pengar	sid 27
Jag tänker på mina skulder varje dag	sid 35
En hälsokostaffär som gav ohälsa	sid 45
Evas ekonomiska huvudvärk	sid 53
En olycka kommer sällan ensam	sid 61
Lurad och slagen... ..	sid 71
Alis misshandlade liv	sid 79
Petra fick skuldsanering	sid. 87
Det här är Kronofogdemyndigheten	sid 93
Ordlista	sid 97
Länklista	sid 108

"Vi behöver mera livskunskap"

Så sa en ung flicka. Hon var klok. Samhället har blivit mer komplicerat och ställer högre krav. Vi förutsätts veta så mycket mer tidigt i livet. Unga människor måste fatta ekonomiska beslut som kan få efterverkningar långt fram i livet. Det här ökar betydelsen av såväl fakta som erfarenhetsbaserad kunskap tidigt i livet.

Det behövs också motvikter till den bild av verkligheten som förmedlas via reklam, "TV-såpor" och veckopress.

Vi möter dagligen behovet av livskunskap hos ungdomar och det bekräftas också när vi tittar i våra register. Tusentals ungdomar hamnar tidigt i ekonomiska svårigheter, inte

sällan på grund av okunskap. Det är givetvis ingen bra start i livet.

Den här boken är tänkt att möta detta behov och hjälpa dig som lärare genom att förmedla bilder från vår vardag. Den handlar om personer som har blivit överskuldsatta på grund av okunskap och olika tillfälligheter i livet. Deras öppenhjärtiga livshistorier utgör grunden till boken.

Inom den förebyggande kommunikationen har vi träffat gäldenärerna och låtit var och en berätta sin historia. Vi hoppas att deras berättelser tillsammans med de faktarutor som presenteras efter varje avsnitt ska bli ett bra komplement i din undervisning.

Vi vet att du som lärare har en nyckelroll när det gäller att förmedla livskunskap och erfarenhet till eleverna i skolan. Genom att öka insikten

om ekonomiska villkor kan unga människor undvika att bli skuldsatta till den grad att de hamnar i kronofogdemyndighetens register.

En besökare till oss sa: "Ni har karta och kompass. Det är viktigt att ungdomar får del av de verktygen, känna till regler och bestämmelser för att undvika att bli skuldsatta."

I viss mån har han rätt och vi vill gärna dela med oss av vår kunskap.

De allra flesta gäldenärer i våra register vill göra rätt för sig men har ingen möjlighet till detta. I boken lyfter vi fram några situationer att diskutera med eleverna.

Vår förhoppning är att antalet ungdomar som får ekonomiska bekymmer ska minska framöver. Vår bok och vårt samarbete med skolan är ett led i den strävan.

Vi vill rikta ett stort tack till de gäldenärer som genom sina berättelser gjort det möjligt att ge ut boken, *På riktigt - en bok om livskunskap från kronofogdemyndigheten*.

Flera av de som medverkat tycker det är viktigt att dela med sig av sin erfarenhet, för att om möjligt hindra ungdomar att göra samma misstag som de själva gjort.

Lycka till med att förmedla och diskutera denna verklighet med dina elever.

Dan Jering
Informationschef

Läsanvisningar:

Boken är uppbyggd kring ett antal gäldenärer hos kronofogdemyndigheten. Berättelserna skall därför läsas utifrån den skuldsattes synvinkel. Kronofogdemyndigheten har till de olika berättelserna fogat faktarutor och diskussionsfrågor för att fördjupa berättelsens innebörd som "livskunskap".

Ord i texterna som är kursiverade återfinns i ordlistan.

Varje artikel har ett antal ord eller begrepp markerade med fotnoter som hänvisar till sidor med fakta kring dessa ord och begrepp.

Kommentarer om andra myndigheter än kronofogdemyndigheten är hämtade från berörd myndighets officiella webbplats.

Materialet i boken är fritt för kopiering om källan anges.

Marginalerna är bredare än en traditionell pocketbok för att lämna utrymme för anteckningar.

Redaktion:

*Enheten för Förebyggande Kommunikation
vid Kronofogdemyndigheten i Göteborg.*

Dan Jering (informationschef)

Lars Bodin

Annette Lenner

Anna Karin Regenbergl

Kerstin Sunnergren

Ann Christine Svahn

Jan Svensson

Elisabeth Wallmark

Gustav bor fortfarande hemma

Gustav är 24 år och ensamstående. Han har blivit nekad sin första lägenhet, på grund av en betalningsanmärkning¹⁾. Betalningsanmärkningen beror på en mobiltelefonräkning som betalades för sent.

Gustavs högsta dröm är en egen lägenhet för han börjar bli trött på att bo hemma. Gustav har sedan gymnasiet arbetat som busschaufför och tjänar 16 500 kr per månad före skatt.

Eftersom han bor hemma har han ganska gott om pengar, konsumerar mycket, festar en del och lever för dagen.

Han ringer mycket från sin mobil och har följaktligen höga räkningar.

¹⁾ Fakta sid.16

Efter en semesterresa till Thailand missade han att betala mobiltelefonräkningen i tid. Skulden till mobilföretaget var på 3 567 kr och trots att de skickade flera påminnelser så betalade han ändå inte. Det var först när skulden gått till kronofogdemyndigheten som han reagerade och kände det angeläget att betala.

Gustav hade under två års tid sökt efter en egen lägenhet i city. När en fastighetsägare till slut ringde och erbjöd Gustav en lägenhet trodde han inte att det var sant. De bestämde möte på hyresvärdens kontor och Gustav kom i god tid. Han hade länge velat flytta hemifrån och äntligen skulle det bli möjligt. Huset låg mitt i city och lägenheten på två rum och kök kostade 4 500 kr/månad. Perfekt tyckte Gustav, som nu äntligen kunde få sitt eget.

På kontoret träffar han Peter från fastighetsbolaget, som säger att han har förberett kontraktet så att det är klart för påskrift. Peter förklarar att det endast återstår en liten detalj. Fastighetsbolaget kollar rutinmässigt blivande hyresgäster genom att ta en kreditupplysning¹⁾ så att de inte har några *betalningsanmärkningar*.

– Inga problem, jag har inga obetalda skulder, säger Gustav.

Peter går och ringer från ett annat rum och när han kommer tillbaka till Gustav ser han bekymrad ut.

– Du har en betalningsanmärkning enligt kreditupplysningsföretaget och då är tyvärr bolagets policy sådan att vi inte kan godkänna dig som hyresgäst, säger Peter.

– Va! Jag har inga obetalda skulder, jag betalade till kronofogden i förra

¹⁾ Fakta sid.17

veckan. Du kan ringa och kolla upp det om du vill, säger Gustav.

– Det spelar ingen roll att du har fullbetalat din skuld hos kronofogden. Betalningsanmärkningen finns kvar i flera år trots att du inte har några skulder kvar, säger Peter.

– Men då är det väl ok, om jag inte har några skulder idag, det spelar väl ingen roll att jag har haft skulder? Du kan väl göra ett undantag, ber Gustav.

– Tyvärr är bolagets policy sådan att vi inte kan acceptera en hyresgäst med betalningsanmärkning.

Vi har lång kö till våra lägenheter och då väljer vi hellre en hyresgäst utan betalningsanmärkning, svarar Peter.

Gustav går hem från fastighetskontoret uppgiven och arg. Kan

detta vara möjligt? Att vara så nära sitt första hyreskontrakt och att det sprack på grund av en enda betalningsanmärkning. Gustav får bo hemma några år till.

Att diskutera med eleverna:

- När ska Gustav betala för att undvika att få en betalningsanmärkning?
- Vilka skuldfällor finns det?
- Diskutera vem som är betalningsansvarig vid första- och andrahandskontrakt¹⁾?
- Varför har vi ett system med betalningsanmärkningar?

¹⁾ Fakta sid.18

FAKTA

Betalningsanmärkning

En betalningsanmärkning är en indikation på att den som har en sådan inte är kreditvärdig/inte är en bra betalare.

En betalningsanmärkning sätts inte av kronofogdemyndigheten. Det är ett begrepp som används av kreditupplysningsföretagen. Dessa företag hämtar uppgifter ur olika offentliga register, där ibland indrivningsdatabasen samt *betalningsförelägganderegistret*. I dessa offentliga register hos kronofogdemyndigheten finns registrerat om en person har skulder som fastställts av *kronofogdemyndighet* i den summariska processen eller av tingsrätt, eller om det finns förfallna men obetalda skatter och avgifter. Även om en person betalt sina skulder behåller kreditupplys-

ningsföretagen betalningsanmärkningen under:

- Tre år från dag för händelsen för fysiska personer
- Fem år från dag för händelsen för juridiska personer (t.ex. aktiebolag)

Kreditupplysning

I Sverige är i stort sett alla myndigheters beslut offentliga, så att vem som helst kan hämta uppgifter och alla ska ha rätt att ta del av allmänna handlingar. För kronofogdemyndighetens del medför det att vem som helst kan få veta om en person finns i kronofogdemyndighetens register.

Kreditupplysningsföretagen har som affärsidé att inhämta information från olika offentliga register. Kreditupplysningsföretagen sätter en så kallad *betalningsanmärkning* på personer och företag som finns i Kronofogdemyndighetens olika register. Denna information säljs

sedan till banker, butiker, affärs-
kedjor och finansbolag . Dessa
använder i sin tur informationen
för att kunna bedöma en kund
som vill ha ett lån eller handla på
kredit.

Kreditupplysningsföretagen
inhämtar information ur krono-
fogdemyndighetens register om:

- alla skulder som blivit fastställda
- skulder till stat och kommun
som är minst 100 kronor
- alla utredningsrapporter

Förstahandskontrakt

Hyresavtal mellan hyresvärd och
hyresgäst.

Andrahandskontrakt

Hyresavtal mellan hyresgästen
som har förstahandskontraktet
och den som hyr i andra hand.
Godkännande av hyresvärden
krävs. Betalar inte den som hyr i
andra hand är den som har
förstahandskontraktet betal-
ningsansvarig.

Det är dyrt att vara skuldsatt

Åsa och Åke köpte hus när priserna var höga. De blev arbetslösa och var tvungna att sälja sitt hus med en förlust. De kunde inte betala restskulden till banken. Då vände sig banken till kronofogdemyndigheten

Åsa berättar:

1998 blev Åke arbetslös. Vi tvingades att sälja vårt hus, eftersom vår ekonomi inte längre klarade lånen. Kvar efter försäljningen blev en skuld till banken på 300 000 kronor. När även jag blev arbetslös kunde vi inte heller betala av på restskulden till banken.

Pengarna räckte inte till alla räkningarna och vi sköt problemen framför oss. Räkningarna överlämnas till kronofogden fortare än man tror.

Det är dyrt att vara skuldsatt

När Åke var arbetslös hade vi bostadsbidrag¹⁾ med 400 kr i månaden. Sedan fick han ett arbete igen och då glömde vi att meddela försäkringskassan. Efter en tid kom ett återkrav på 6 000 kronor. Nu dras 200 kronor varje månad från vårt barnbidrag.

Att inte kunna betala sina räkningar i tid är påfrestande. Ett av barnen behöver regelbunden medicinering, vilket gör att vi har stora kostnader för medicin.

Vi har inte alltid kunnat betala de 1 800 kronor, som man själv ska betala varje år. Vi har fått delbetala månadsvis med 154 kronor. När vi inte heller klarade av detta så lämnade apoteket över ärendet till ett *inkassoföretag*²⁾ för att få hjälp att driva in pengarna. Då lades nya

¹⁾ Fakta sid. 24

²⁾ Fakta sid. 25

avgifter och räntor på så att det blev ännu dyrare. Det är verkligen dyrt att vara skuldsatt.

Eftersom vår ekonomi är begränsad måste vi prioritera vilka räkningar vi först ska betala. Hyra, barnomsorg, el och telefon är räkningar som vi främst försöker betala i tid.

Vi har försökt att få betala lite mindre till våra borgenärer, men oftast har vi inte mött någon förståelse. Vi har också försökt att få *anstånd* med att betala Åkes studiemedel men utan framgång. Ändå har vi haft tur i oturen.

Våra föräldrar och svärföräldrar har ställt upp med lån. De ställde också upp som borgensmän när vår hyresvärd ville ha *borgen* som säkerhet för att vi skulle få hyra en lägen-

Det är dyrt att vara skuldsatt

het. Man känner sig mindervärdig då.

Efter 4,5 års studier är jag klar med min sjuksköterskeutbildning. Jag har finansierat studierna med studielån på 400 000 kronor. Nu när jag är klar med min utbildning och förhoppningsvis får en anställning ser livet lite ljusare ut. Framförallt vill jag att mina barn ska få det lite bättre.

Att diskutera med eleverna:

- Hur räknar man fram en realistisk boendekostnad?
Se www.konsumentverket.se
- Studielån – hur fungerar det? Se www.csn.se
- Vad innebär *borgen*?
- Var rädd om din namnteckning – varför?

FAKTA

Bostadsbidrag

www.fk.se

Bostadsbidraget är preliminärt och bestäms efter den inkomst som man får under hela kalenderåret. Inkomsten anses lika fördelad på varje månad i kalenderåret. Det slutliga bostadsbidraget bestäms i efterhand när skattemyndigheten har fastställt inkomsten för kalenderåret.

Då jämförs det preliminära bidraget med det slutliga bidraget. Det slutliga bidraget beräknas då bland annat utifrån de inkomster som hämtats från taxeringen. Det betyder att det dröjer cirka två år från det att man ansöker om bidrag tills man får ett beslut om slutligt bostads-

bidrag. Har man fått för högt preliminärt bidrag måste man betala tillbaka det belopp man inte haft rätt till.

Dröjsmålsränta

Den ränta som skall erläggas när betalning inte sker i tid. Enligt räntelagen är räntesatsen referensräntan plus åtta procentenheter.

Grundavgift

Avgift som påförs när mål registreras i kronofogdemyndighetens utsökningsregister. Kronofogdemyndigheten tar ut en grundavgift i varje mål för sitt arbete. Gälldenären är skyldig att betala denna avgift förutom själva skulden.

Inkassoföretag

Ett privat företag som kräver in skulder för företags eller privatpersoners räkning.

Inkassokostnader

Kostnader som avser inkasseringssåtgärder, t.ex. kravbrev rörande skulden.

Liten skuld blir stor

Vad kostade räkningen?

- Skulden	308 kr
- Påminnelse	50 kr
- Inkassokrav	160 kr
- Eget arbete	340 kr
- Dröjsmålsränta	30 kr
- Betalnings- föreläggande	300 kr
- Grundavgift för <i>indrivning</i>	1 000 kr
SUMMA:	2 188 kr

Det dummaste jag gjort med pengar

Jocke har levt i en gråzon i utkanten av samhället. Han har haft kontakt med droger och fungerat som langare. Då levde han på illegala affärer. Idag vill han ändra på sitt liv, men har svårt att komma in i samhället. Skulden hos kronofogdemyndigheten är på drygt 30 000 kr.

Jocke berättar:

Jag växte upp i en liten stad nära Göteborg. Alla kände alla och livet funkade ganska bra. När jag började på högstadiet fick jag byta skola från den lilla trygga skolan till en större. Där kom jag tidigt i kontakt med haschrökning. Vi var ett gäng på sju till åtta personer som svetsades samman väldigt hårt. Vi rökte, åkte inlines och klottrade. Polisen visste vilka vi var, och vad vi gjorde. Trots att jag

Det dummaste jag gjort med pengar

var inne på flera polisförhör, så åkte jag aldrig dit.

Vet du vad det absolut dummaste jag har gjort när det gäller pengar?

Jag och en kompis gick in på en "JamJam-butik" och köpte lösgodis för över 600 kronor.

Vi trodde nog att vi var fräcka. Vi matade fåglar med godis och slängde lösgodis runt omkring oss.

En dag, när jag var på genomresa i en annan stad, fick jag för mig att hälsa på min brorsa. Vi hade inte setts på flera år. På promenaden, från bussen till min bror, lämnade jag mitt gamla liv. Jag insåg plötsligt att jag ville ha en ny start på livet utan kriminalitet och droger. Jag ville ha ett vanligt liv med jobb och en

inkomst som räcker till mat och hyra. Jag hade faktiskt ett jobb på en möbelfirma, men jag tyckte att chefen där var helt snurrig. Han vägrade att lämna in mina lönerapporter och jag stod ut i två och en halv månad. Jag kunde ju inte fortsätta att jobba utan att få ut någon lön. Jag flyttade så småningom till samma stad som brorsan och fick nya vänner, som inte drog. Jag är numera både gudfar och bestman, det är häftigt.

Idag har jag flera *betalningsanmärkningar*¹⁾ och ännu fler skulder är på väg att lämnas över till kronofogdemyndigheten. De flesta är telefonskulder. Förr hade jag alltid mycket pengar och jag brydde mig inte det minsta om några konsekvenser. Idag är jag arbetslös. Min tjej ska ha barn inom en månad. Min enda inkomst är socialbidrag²⁾. Jag vet inte

¹⁾ Fakta sid. 16

²⁾ Fakta sid. 76

Det dummaste jag gjort med pengar

hur jag ska betala? Jag har flera gånger varit nära att få ett arbete men det har oftast stupat på bristande meriter. Inget körkort – inget jobb. Inget gymnasiebetyg – inget jobb. Det är som om man var fångad i en återvändsgränd, nu när jag vill gå vidare i livet.

I dag måste jag spara eller låna av kompisar om jag ska köpa något. Det har hänt att jag har langat även på senare tid. Kontaktnätet har jag kvar. Men eftersom jag inte själv röker längre - idag har jag faktiskt inget sug alls – är det inte värt allt besvär det innebär att sälja röka. Droger är ett avslutat kapitel i min historia.

Mina föräldrar vet ännu inte idag att jag använt droger. Jag tycker det är bäst att det förblir så. Jag är mån om att den nya relationen med mina föräldrar inte störs av gamla problem.

I framtiden vill jag ha större frihet. Jag tycker dagens samhälle är bra att leva i, men jag märker nu vilka nackdelar det innebär för mig att inte ha utbildning och körkort. Jag vill att min tjej och jag ska flytta ihop men jag vet inte när det kan bli möjligt.

Jag har lätt för att lära, så studier skulle jag gärna prova på, men jag vet inte om jag vågar ta några studielån.

Idag har jag klarat upp det här genom lån från släktingar och vänner och en avbetalningsplan till dem. Men jag kommer att få fortsätta att betala många år framöver.

Att diskutera med eleverna:

- Om Jocke åkt fast för langning eller klotter – och fått skadestånd att betala, vad kan det innebära?

FAKTA

TV-avgift

Enligt lag om TV-avgift skall den som innehar en TV-mottagare betala TV-avgift för mottagaren till Radiotjänst i Kiruna AB. Som TV-mottagare räknas förutom TV även video, videokamera med kanalväljare samt dator med TV-kort. Det är själva innehavet som är avgiftsgrundande.

Skadestånd

Den som av domstol dömts att betala skadestånd i brottmål ska omgående betala beloppet till den som tilldömts skadeståndet, när domen vunnit laga kraft. En del dömda förväntar sig ett inbetalningskort och/eller uppgift till vilket konto man skall betala. Vart och hur den dömde ska

betala, måste denne själv ta reda på.

Advokater eller juridiskt ombud kan i vissa fall förmedla betalning, om parterna på grund av ärendets natur har svårt att kommunicera.

Om den som tilldömts skadestånd inte frivilligt får några pengar, kan denne ta hjälp av kronofogdemyndigheten som gör utmätningförsök.

Om den dömde saknar utmätningbara tillgångar, får den skadedrabbade vända sig till sitt försäkringsbolag (om försäkring finns) eller till brottsofferfonden för att få ut sitt tilldömda skadestånd. Den dömde står sedan i skuld till försäkringsbolaget alternativt brottsofferfonden, en så kallad regressfordran.

Jag tänker på mina skulder varje dag

Annelie är gift och har tre barn, hon bor i hyreslägenhet. Hennes föräldrar gick i borgen för två lån. När ekonomin började kärva löste hon banklånen med kontokortskrediter för att hålla föräldrarna utanför. Hon har 50 000 kronor i skulder till staten, de enskilda skulderna har hon ingen koll på.

Annelie berättar:

När de på jobbet berättar vilka resor de varit på, vilka saker de köpt och alla blommor de pysslar med i sin trädgård så mår jag dåligt. Tänk om jag också skulle kunna få ha det så... istället är jag rädd att arbetskamraterna ska upptäcka hur skuldsatta vi är.

Allt började med att jag som 18-åring lånade pengar för att köpa en

bil. Jag gick till banken och fick ett lån som mina föräldrar gick i *borgen* för. Det gick bra fram till att jag krockade med bilen. Jag fick så liten ersättning från försäkringsbolaget att jag tog ett nytt lån för att köpa bil igen.

När jag skulle flytta hemifrån hade jag inget bohag så jag tog ett lån till det med. Mina föräldrar skrev under banklånet även denna gång. Det handlade om 50 000 kronor och jag skötte avbetalningarna varje månad. Jag jobbade som timvikarie inom vården och hade det bra. I samma veva träffade jag min blivande man Håkan.

Han var några år äldre än jag och hade ett fast jobb. Det dröjde inte länge innan jag blev gravid. Allting kändes jättebra. Kort tid därefter blev Håkan inkallad att göra sin värnplikt.

Nu började problemen. Från att ha två inkomster i hushållet hade vi plötsligt bara försvarets dagpeng att leva på. Vi fick bidrag av socialtjänsten för att klara mat och hyra.

Det blev så svårt de sista månaderna att maken stannade hemma från lumpen. Då kom polisen och hämtade honom och det blev rättegång och naturligtvis böter. Ännu fler skulder att tampas med.

I den situationen gjorde vi det dumaste man kan göra för att lösa en ekonomisk knipa. Vi tog ett kreditkortslån¹⁾ för att betala banklånet och andra skulder vi hade. Mina föräldrar var ju *borgensmän* för banklånen och jag ville till varje pris rädda dem från att bli skuldsatta och hamna hos kronofogden för min skull.

¹⁾ Fakta sid. 44

Jag bara ringde upp kreditkorts-företaget och fick ett lån. Jag tänkte bara kortsiktigt och brydde mig aldrig om att läsa vad avtalet innebar. Om jag hade lugnat mig lite hade jag insett vilken hög ränta vi fick betala, eftersom det inte fanns någon säkerhet för lånet. Till slut kom vi in i en ond cirkel och tog lån efter lån. Slutligen insåg jag att det inte gick längre. Jag klippte alla plastkortet och kommer aldrig att skaffa något nytt.

Jag har verkligen försökt att få ordning på våra skulder. Jag har ringt och skrivit och försökt få *anstånd* och avbetalningsplaner men utan resultat. Det känns som ingen bryr sig.

Första kontakten med kronofogden var när de kom hem till oss. Det kändes obehagligt. Både jag och maken har fått *utmätning* på våra

löner för att betala våra skulder men skulderna har hela tiden stigit på grund av räntor och avgifter.

Till slut struntade jag i alltihop. Jag slutade att ringa och försökte glömma bort att vi hade skulder. Jag vet inte hur jag ska lösa situationen eller var jag kan få hjälp. Det känns orättvist för jag vill verkligen betala för mig.

Hade jag tänkt mig för och inte tagit alla lån och köpt onödiga saker hade mitt liv kanske varit så som jag upplever att mina arbetskamrater har det.

Jag drömmer om att vi skall vinna mycket pengar så att vi kan betala av alla våra skulder. Fast vi har ju inte råd att köpa lotter.

Tänk att få en nystart och börja om utan skulder. Då skulle jag göra allting

Jag tänker på mina skulder varje dag

annorlunda och ifrågasätta mycket mer än vad jag har gjort tidigare i mitt liv. Vilken frihet och vilken livskvalitet det skulle vara!

Jag skulle vilja få alla ungdomar att inse att det är bäst att spara ihop till det ni vill ha. Ta aldrig lån till onödiga saker och tänk efter innan ni skriver under med ert namn! Det låter tråkigt att behöva vänta på att köpa de saker man vill ha, men tro mig det är bättre än att hamna i skuldfällan.

Att diskutera med eleverna:

- Vad ska man tänka på om man måste låna pengar?
 - Jämför kostnader och räntor.

FAKTA

Avbetalningsköp

Köparen betalar först en handpenning, minst 20 procent, och därefter resten av pengarna i omgångar enligt ett avtal. Ränta och andra kreditkostnader gör att köparen får betala mer för varan. Säljaren kan be kronofogdemyndigheten att ta tillbaka varan om avbetalningarna inte fullföljs.

Betalkort

Betalkort är kopplat till ett konto på en bank, ett finansbolag eller en affärskedja. Kostnaderna för alla köp dras direkt från kontot. En kredit kan också kopplas till kortet.

Effektiv ränta

Den totala kostnaden för ett lån (ränta, uppläggningskostnader och aviseringsavgifter). Den

effektiva räntan anges i procent och talar om hur mycket ett lån verkligen kostar.

Förbehållsbelopp

Det belopp som en person har rätt att behålla för sitt och familjens uppehälle vid *utmätning* av inkomst.

Löneutmätning, avdrag på lön

Löneutmätning är det vanligaste sättet för kronofogdemyndigheten att driva in pengar. *Utmätning av lön* innebär att kronofogdemyndigheten beslutar att en viss summa pengar ska dras på lönen vid varje utbetalningstillfälle. Löne*utmätning* kan göras i de flesta periodiska ersättningar till exempel lön, sjukpenning, föräldrapenning, A-kassa med mera. Genom *utmätning* i lön kan man bara ta i anspråk den del av inkomsten som personen inte behöver för sig och familjens för-

sörjning. Kronofogdemyndig-
ten beslutar hur mycket pengar
personen får behålla för att
kunna försörja sig och sin familj.
Detta kallas för förbehållsbelopp.

I förbehållsbeloppet ingår kost-
nader för mat, kläder, hygienar-
tiklar, hushållsel, telefon, försäk-
ringar, fackföreningsavgifter, nor-
mala tandläkarbesök, *TV-avgift*,
tidningar med mera.

Kostnader för bostad, och kost-
nader för sjukdom i familjen räk-
nas in i förbehållsbeloppet.
Övriga kostnader som ingår är
kostnader för resor till och från
arbetet, barnomsorg och under-
håll som betalas.

Kreditkort

Kontokort med beviljad krediträtt
upp till ett visst högsta belopp.
Betalning sker med hela eller en
del av skulden varje månad.

En hälsokostaffär som gav ohälsa

För sju år sedan startade Ann-Marie och hennes väninna Sara en hälsokostaffär i Göteborg. Affären gick dåligt och båda fick stora skulder. Affären är borta sedan länge men Ann-Marie betalar fortfarande på skulder och hon längtar efter dagen då hon gör sin sista avbetalning.

Ann-Marie berättar:

Jag och min väninna Sara hade under en tid haft svårt att få arbete, så vi beslöt oss för att starta en hälsokostaffär. Hälsa var något vi båda var intresserade av och något vi tyckte låg i tiden. Sara hade 40 000 kronor att sätta in i rörelsen, men vi var ändå tvungna att ta ett banklån på 100 000 kronor. Vi fick omgående känna av villkoren för nyföretagande. Vi jobbade nästan jämnt. Bara på söndagarna

kunde vi ta ledigt och semester var inte att tänka på. Trots allt var det kul och stimulerande i början.

Jag tyckte det var roligt att stå i affär och ingen av oss hade någon familj att ta hänsyn till. Efter ett tag var vi tvungna att bredda sortimentet. Intresset att köpa hälsokost var inte så stort som vi hade räknat med. Vi gjorde stora inköp, för att få billigare inköpspris, men mycket av de osålda färskvarorna fick slängas.

Vi hade en liten kontantkassa och gjorde många inköp på kredit. När skulderna började komma gick allt väldigt snabbt. Både Sara och jag kände oss mer och mer stressade över den uppkomna situationen. Jag fick sömnproblem, blev lättirriterad och orkeslös. Till slut tog vi kontakt med en advokat som rekommende-

rade en ackordsuppgörelse, vilket innebar att vi skulle betala endast en del av den totala skulden.

Nu hade vi 140 000 kronor i skuld till banken och 120 000 kronor till olika leverantörer. Vi ville i möjligaste mån undvika en konkurs¹⁾ eftersom det skulle drabba våra föräldrar som skrivit på *borgen* för oss båda.

Den första skulden som hamnade hos kronofogden var en momsskuld. Jag fick brev om att de skulle hälsa på i affären och jag kände panik. Vad skulle de ta? Kunde jag bli av med allt, både i affären och hemma? Personerna från kronofogden visade sig vara mycket förstående. Besöket och kontakten blev faktiskt en stor lättnad efter en lång tid med mycket frågor och problem. Tillsammans kom vi fram till en uppgörelse att jag skulle

¹⁾ Fakta sid.51

betala av momsskulden på fem månader. Sara och jag insåg nu att vi var tvungna att upphöra med affären för att inte dra på oss ännu mer skulder.

Det är först nu, flera år efter Saras och mitt försök i hälsokostbranschen, som jag inser hur bläögda vi var. Vi hade ingen direkt kunskap i företagsekonomi och vi gjorde ingen marknadsundersökning. Om vi hade förberett oss bättre hade vi kanske kunnat undvika att under tio års tid avbetala 2000 kronor i månaden, till något som inte finns kvar.

Nu är jag snart klar med avbetalningarna och det känns som att då kan jag börja leva fullt ut igen. Jag vill uppmana alla som funderar på att starta eget att "tänka efter före". Det finns mycket kunskap och erfarenhet som man kan dra nytta av.

Att diskutera med eleverna:

- Vilka kunskaper måste man ha innan man kan starta eget?
- Var kan man få information om att starta eget?

FAKTA

F-skattsedel

Personer med F-skatt betalar själva sin preliminära skatt, inkomstskatt, socialavgifter. Hur stor F-skatt man ska betala räknas ut av skattemyndigheten utifrån preliminära inkomstuppgifter som man själv lämnar till skattekontoret. F-skatt får endast fysiska och juridiska personer som bedriver näringsverksamhet. F-skatt kan också ges till person som har för avsikt att bedriva näringsverksamhet.

Företrädaransvar

Om t.ex. ett aktiebolag inte betalar sina skatteskulder kan företrädaren (VD, styrelseledamot) i vissa fall krävas på betalningen.

Konkurs

Rättsligt förfarande som innebär att en person eller ett bolags affärer måste avvecklas och egendomen säljas så att inkomsterna kan fördelas mellan fordringsägarna.

Starta eget bidrag

Stöd till start av näringsverksamhet är ett av de aktivitetsstöd som beslutas av arbetsförmedlingen men betalas ut av Försäkringskassan. (Brukar fortfarande i dagligt tal kallas för starta eget bidrag.) Stödet kan ges till personer som uppfyller vissa krav. Kraven är att du har en "god affärsidé" och

- är 20 år
- är eller riskerar att bli arbetslös
- är anmäld som sökande till arbetsförmedlingen

I vissa fall kan stödet ges till personer som inte har fyllt 20 år

Skattemyndigheten arrangerar gratis nyföretagarträffar. Ta kontakt med din skattemyndighet så får du veta mera.

Evas ekonomiska huvudvärk

Eva är sjukpensionär efter en whiplash-skada. Två av hennes fyra barn har fått diagnosen damp. Hennes pappa som bor hos henne är sjuk. Hon betalar på ett lån för ett hus där hon inte längre bor och en del av hennes skulder har gått till kronofogdemyndigheten

Eva berättar:

När jag var 20 år arbetade jag som mentalskötare på Lillhagens sjukhus i Göteborg. Min pojkvän Mikael och jag bodde i Uddevalla så jag körde bil till jobbet varje dag.

En dag blev jag påkörd bakifrån och fick en whiplashskada. Jag blev sjukskriven i ett halvår på grund av svår värk och mädde jättedåligt. Det blev problem att få skadan bekräftad

som whiplash, eftersom man då inte hade så mycket kunskap inom sjukvården om dessa skador.

Mikael och jag fick vår första son två år senare och vi delade på ledigheten.

Jag ville vara hemma så mycket som möjligt med vår son, så jag började jobba inom vården på helgerna. Senare fick jag ett städjobb på en skola. I vår relation var det jag som skötte ekonomin. Vi köpte tillsammans ett gammalt torp och tog lån på huset. Vi började komma efter med vissa räkningar och jag orkade inte alltid med det ekonomiska. Jag kunde inte betala alla skulder, bland annat klarade jag inte skulden till apoteket.

Två år senare fick vi barn igen, det blev tvillingar. Två gossar och det

visade sig snart att barnen hade damp. Jag mädde inte så bra psykiskt och Mikael hjälpte inte till i hemmet. Det var hela tiden jag som skulle sköta allt.

Ibland sa jag till honom att han skulle sköta inbetalningarna men då hände ingenting. Vår relation blev allt sämre. Den enda inkomst vi hade var Mikael och jag blev tvungen att kontakta socialtjänsten.

Processen med försäkringsbolaget för att få ersättning för den skada jag fick efter bilolyckan och pojkarnas damp tog nästan knäcken på mig. Mikael brydde sig inte.

Några år senare gick jag på en kurs och träffade Stefan, eftersom mitt förhållande var dåligt lämnade jag Mikael och tog med mig barnen.

Nu är jag gift med Stefan och har fått ett barn tillsammans med honom. Han är min trygghet och backar alltid upp mig och barnen. Det är något som jag tidigare saknat. Mina tre pojkar träffar Mikael varannan helg och han hjälper till med att köpa kläder när barnen behöver det. Jag har inte ansökt om något underhållsstöd¹⁾ eftersom det skulle bli svårt för Mikael att klara ekonomin. Jag känner fortfarande samvetsqual för att jag lämnade honom och vill inte att han ska få problem med ekonomin.

Mikael och jag hade ju lån på huset. Vi fick dela upp lånet. Jag har cirka 173 000 kronor att betala och har en amorteringsplan med banken.

Min pappa som är sjuk bor hos oss också, han behöver hjälp och jag vill

³⁾ Fakta sid. 58

ha koll på honom. Jag har lånat 100 000 kronor av min pappa som jag betalar när jag kan.

Att diskutera med eleverna:

- När kan en person ansöka om underhållsstöd?

FAKTA

Underhållsstöd

Båda föräldrarna ska svara för att barnet får mat, kläder, bostad med mera.

Underhållsstöd är ett statligt bidrag som betalas ut av försäkringskassan till barn vars föräldrar inte bor tillsammans. Underhållsstöd betalas ut till den förälder som barnet bor och är folkbokfört hos eller till båda föräldrarna om barnet bor hos dem växelvis. Den förälder som ska betala underhållsbidrag ska betala tillbaka underhållsstödet som försäkringskassan har betalat ut. Hur mycket man ska betala tillbaka beror på inkomsten.

Underhållsstöd kan betalas ut om:

- den förälder som ska betala underhåll inte gör det
- föräldern betalar ett underhåll som är lägre än underhållsstödet per barn och månad
- faderskapet inte är fastställt
- barnet bor växelvis hos båda föräldrarna
- barnet är adopterat av endast en person

Källa:

Riksförsäkringsverket

En olycka kommer sällan ensam

För ett antal år sedan arrenderade Ove tillsammans med några släktingar en jordbruksfastighet för att odla spannmål, potatis och grönsaker. De drev sitt företag som handelsbolag¹⁾. I ett handelsbolag är man solidariskt ansvarig²⁾ för att alla skulder betalas. Det innebär att den som har en fordran på handelsbolaget kan kräva betalning av hela beloppet hos vem som helst av bolagsmännen.

Det är en solig vårdag. Persiennerna är neddragna, det är lite mörkt. Ove är pedant. Hans kök är välstädat, bordet rent och disken prydligt staplad i diskstället. Ove sätter sig ned och berättar om sitt liv.

Jag har sovit hela förmiddagen eftersom jag alltid arbetar på nätter-

¹⁾ Fakta sid. 68

²⁾ Fakta sid. 69

na för att tjäna så mycket pengar som möjligt.

Får jag bara lite tid på mig tror jag att jag skall kunna betala mina skulder. Det återstår ju bara 190 000 kronor och om jag kämpar skall jag nog klara av det. Känslan av att ha handlingsfrihet skulle vara underbar.

Innan jag och mina släktingar startade jordbruket i handelsbolagsform, hade vi varit i kontakt med banken som gjort upp en kalkyl. Jag hade redan från början en känsla av att kalkylen verkade alltför optimistisk, men litade till de råd jag fick. Något jag ångrar idag.

Om allt inte känns rätt, lita på dig själv och strunta i andras råd.

När jag märkte att rörelsen inte

gick bra, ville jag dra mig ur. De andra delägarna ville fortsätta och då kände jag mig pressad att fortsätta ett år till.

Eftersom vi kände varandra väl hade vi inte något kontrakt mellan oss. Vi tyckte inte att det behövdes. En dag fick fastighetsägaren, som också var delägare i bolaget, ett bra bud på sin fastighet och sålde den. Då stod jag och de andra bolagsmännen utan jord att odla. Vad skulle vi göra? Vi var tvungna att avveckla verksamheten och sälja alla inventarier, djur och allt annat som fanns. När allt var sålt hade vi en skuld på 700 000 kronor kvar att betala.

Min hustru hade tidigare försökt få mig att gå ur handelsbolaget. Ett råd som jag inte lyssnade till. Istället

arbetade jag bara på utan att tjäna några pengar. Det blev skilsmässa och vi måste sälja vårt hus med en kvarstående skuld till banken på totalt 120 000 kronor som vi delade mellan oss.

Nu blev jag ensam med min dotter. Det kostar att ha en tonåring boende hemma.

Hyran var hög, samtidigt som banken ville ha 4500,-/månad som avbetalning på lånen.

Jag försökte lösa problemen genom att jobba mer och mer och mer.....

Det kunde bara sluta på ett sätt. Jag gick "in i väggen". Jag var alltid trött och orkade inte ställa upp för min dotter som fick svårigheter både i skolan och med sina kompisar.

Nu försökte jag få hjälp på socialkontoret. Där fick jag rådet att släppa alla skulder. Någon hjälp att betala mina skulder kunde jag inte räkna med. För att få *skuldsanering* hade jag inte tillräckligt stora skulder. Mina skulder hamnade hos kronofogdemyndigheten.

Det ena ledde till det andra. Ibland betalade jag inte mina räkningar, även om jag hade pengar till det. Det gällde till exempel tv-avgiften¹⁾. Jag bara struntade i att betala - utan att veta varför.

Jag hade tidigare en gammal bil som stod i garaget. Den fungerade inte, men eftersom den inte var avställd, har Trafikförsäkringsföreningen²⁾ de senaste åren lämnat in tio ärenden till kronofogdemyndigheten för att få skulderna fastställda genom

¹⁾ Fakta sid. 33

²⁾ Fakta sid. 68

*betalningsförelägganden*¹⁾. Skulderna i dessa ärenden är 20 000 kronor.

Jag önskar att jag kunde betala alla små skulder först, för att därefter kunna klara av mina skulder till banken. Nu gör kronofogden avdrag²⁾ från min lön varje månad, men jag vill gärna försöka betala ännu mer för att få allt ur världen.

Nu har jag en ny flickvän och mot henne har jag hela tiden varit uppriktig om mina ekonomiska problem. Jag skäms inte över att jag inte orkar klara av allt. Det är viktigt att vara öppen och ärlig om relationen skall hålla.

Det är nu åtta år sedan som rörelsen gick omkull och jag har fortfarande skulder kvar.

Jag har aldrig givit upp helt. Trots att jag borde vara van vid att få brev

¹⁾ Fakta sid. 69

²⁾ Fakta sid. 43

från kronofogden och olika *inkasso-företag*, så känns det jobbigt varje gång breven kommer.

Att diskutera med eleverna:

- Vad innebär solidariskt betalningsansvar?
- Vilka bolagsformer finns det – skillnad?
- Vilka risker finns det med ett muntligt avtal?

FAKTA

Handelsbolag

Bildas när två eller flera personer avtalar om att driva verksamhet i bolag och bolaget införs i handelsregistret. I handelsbolag är delägarna solidariskt ansvariga för bolagets skulder.

Trafikförsäkringsförening

Sammanslutning av svenska och utländska försäkringsbolag som meddelar trafikförsäkring i Sverige. Trafikförsäkringsföreningens ändamål är att handlägga vissa för bolagen gemensamma uppgifter, främst reglering av skador orsakade av okända, oförsäkrade eller utländska fordon samt *indrivning* av trafikförsäkringsavgifter för oförsäkrade fordon. Motordrivna fordon som är regi-

strerade i bilregistret och inte avställda, ska enligt lag ha en trafikförsäkring. Den som inte har en trafikförsäkring för sitt fordon måste betala en trafikförsäkringsavgift. TFF – Trafikförsäkringsföreningen kräver in avgiften. Avgiften är alltid mycket högre än en trafikförsäkring.

Betalningsföreläggande

Ett *utslag* i mål om *betalningsföreläggande* vid kronofogdemyndigheten kan jämföras med en dom och tjänar som ett bevis på att ett ekonomiskt krav, som någon har mot en annan person, är riktigt. Detta *utslag* är en förutsättning för att ansöka om *utmätning* och medför också en *betalningsanmärkning* för den som är skyldig pengarna.

Solidariskt ansvar

Flera personer ansvarar gemensamt för en skuld på så sätt att

fordringsägaren kan utkräva fullt ansvar för skulden hos vem som helst av dem. Den som betalt skulden får därefter i enlighet med vad som gäller enligt lag eller avtal kräva betalning för den del som den eller de andra ansvariga parterna skall stå för.

Lurad och slagen...

Maria 41 år lever idag ensam med sina två barn Kristoffer 12 år och Lisa 7 år. Hon är arbetslös, lever på A-kassa och får ibland också socialbidrag. Hon har skulder till olika fordringsägare på drygt 100 000 kronor. Skulderna fick hon genom att hennes före detta man tog lån i Marias namn. Hon vet inte hur hon ska kunna betala detta.

Maria berättar:

Nu ska jag berätta om hur det kan gå när man är ung och naiv. Då hade jag ingen aning om att jag skulle få betala ett så högt pris för min kärlek ...

En dag på spårvagnen på väg till jobbet, kände jag mig iakttagen och när jag vände mig om såg jag rätt in i ett par underbart vackra bruna ögon.

När jag gick av vagnen gick också den mystiske mannen av och följde efter mig till min salong. Sedan började en hejdlös uppvaktning. Hasse visste verkligen hur man charmar en kvinna! Efter bara fyra, fem månader gifte vi oss.

Tre dagar efter bröllopet blev jag misshandlad för första gången. Sedan började kaoset med lögner och våld. Jag hade ingen aning om vad han gjorde hela dagarna. Han ljög och påstod att han hade arbete, men i själva verket var han och spelade upp mina pengar på hästar. Skulderna växte lavinartat och jag visste ingenting. Han öppnade mina brev när jag var på jobbet och förfalskade min namnteckning på lånen. Han lyckades köra min ekonomi i botten. Vi var gifta i fem år, det var fem år av terror och våld.

Det blev i första hand en fråga om att försöka klara av min livssituation, istället för att reda ut den ekonomiska härvan som han hade ställt till med. Givetvis försökte jag till och från lämna honom men han bröt ner mitt självförtroende successivt. Jag polisanmälde honom 29 gånger. Jag fick flera missfall på grund av misshandeln och efter sista gången fick jag reda på att jag aldrig skulle kunna få barn. Som tur var kom jag i kontakt med en kriminalare som tog sig an mitt fall. Han såg alla polisanmälningar som inte lett till någonting. Jag fick hjälp att komma till kvinnekliniken, där jag bodde ett halvår. Under den tiden stötte jag ihop med Hasse på Avenyn en dag. Han uttalade grova hot mot mig och jag anmälde honom direkt. Till slut blev Hasse dömd för misshandeln i tingsrätten och fick besöksförbud och böter med

anledning av hotet. Hade jag inte haft min familj vet jag inte hur det hade gått.

Jag ansökte om skilsmässa och när jag låg i hemskillnad träffade jag Johan. Han hjälpte mig att bli fri från Hasse. Mot alla odds fick vi våra barn, Kristoffer och Lisa. Jag tackar min lyckliga stjärna för att jag aldrig fick några barn med Hasse för då hade han aldrig lämnat mig och barnen ifred. Jag har gått i terapi för att få tillbaka mitt självförtroende och mitt hopp.

Idag lever jag ensam med mina barn och vill skapa en trygghet för dem. Jag skulle gärna vilja arbeta som nagelteknolog igen! Våga satsa och starta en ny salong, men det verkar omöjligt att få lån, eftersom jag har skulder och *betalningsanmärk-*

*ningar*¹⁾ från åren med Hasse. Det enda jag kan säga om mitt liv är att jag var ung och fruktansvärt naiv. Jag önskar att jag hade vetat och förstått!

Att diskutera med eleverna:

- Vad innebär en betalningsanmärkning?
- Om en skuld är felaktig – hur gör man för att *bestrida*?

¹⁾ Fakta sid. 16

FAKTA

Socialbidrag

Socialbidrag – Försörjningsstöd. Alla som vistas i kommunen och som inte kan försörja sig på annat sätt har rätt till bistånd i form av försörjningsstöd. Försörjningsstödet är behovsprövat. Det skall täcka kostnaderna för livsuppehälle med mera.

Du måste vara över 18 år för att få försörjningsstöd.

I försörjningsstödet ingår följande kostnader:

Livsmedel

Kläder, skor

Lek, fritid

Hälsa, hygien

Förbrukningsvaror

Telefon, *TV-avgift*, dagstidning

A-kassa

Om du är medlem i någon A-kassa kan du ha rätt till ersättning om du blir arbetslös. Du måste uppfylla vissa villkor vad det gäller arbetad tid med mera.

Bestridande av betalningsföreläggande

Svarande (den som har skulden) har efter delgivning cirka tio dagar på sig att *bestrida* (invända mot) kravet.

Det är mycket viktigt att man skriver till kronofogdemyndigheten om man anser att något är fel. Det räcker med att skriva orden "jag bestrid", för att kronofogdemyndigheten inte ska utfärda något *utslag*.

Alis misshandlade liv

Ali är en ung kille med invandrarbakgrund. Han kom till Sverige som flykting med sina föräldrar för 13 år sedan. Han har velat ha svenskt medborgarskap men inte kunnat få det, förrän nu.

Ali berättar:

Robin och Marko var kända av alla oss ungdomar där jag bodde. De var klart kriminella och många av oss yngre såg upp till dem, de var så häftiga i våra ögon.

Jag fick följa med dem till en fest en kväll och jag kände mig stolt över att få synas med dem. Men under festen ställde de till slagsmål med en ensam kille. Först tyckte jag att det var jättetufft. Jag, som i vanliga fall är

blyg och försiktig, fick vara med om något så häftigt tillsammans med dessa två som alla hade sådan respekt för. Men senare skämdes jag. Jag tänkte på att den andra killen hade varit helt chanslös. Vi hade varit tre mot en.

Jo, jag blev rädd men ville inte visa det. Så när Robin och Marko frågade om jag skulle hänga med till en skola för att visa vad vi tyckte om den, följde jag med. På skolan slog vi sönder fönsterrutor och klottrade ner vägarna.

När vi höll på att slå sönder inne i skolan kom en polisbil med sirenerna påslagna och vi försökte fly.

Jag blev jagad av en polishund och sprang för livet. Hunden hann naturligtvis ikapp och högg tag i mig. På polisstationen blev jag tvungen att

ringa mina föräldrar mitt i natten. De blev givetvis ledsna och det blev ett väldigt liv. Då insåg jag vad jag egentligen gjort och ångrade mig väldigt mycket, men det var ju för sent då.

Alla tre blev vi dömda i tingsrätten till att solidariskt betala 60 000 kronor i skadestånd¹⁾. Jag ville betala min del på 20 000 kronor som jag skulle få låna av mina föräldrar. Vilken chock jag fick när handläggaren på kronofogdemyndigheten förklarade att solidariskt²⁾ skyldig betyder att vi alla tre står för hela skulden tills den är fullbetald! Jag blev förtvivlad eftersom jag ville få allting ur världen och starta om på nytt.

Efter en koll i kronofogdemyndighetens register visade det sig att Robin och Marko hade mellan 15 och 20 skadeståndsdomar var.

¹⁾ Fakta sid. 33

²⁾ Fakta sid. 69

Det var alltså inte stor idé att kontakta dem i hopp om att de skulle betala sin del av vår gemensamma skuld. Jag tänkte att jag kanske kunde ringa dem jag var skyldig och göra upp med dem. "Visst", sa handläggaren, "men ta inte för givet att de kommer gå med på det". Det gjorde de inte heller. Det beror på att Brottsofferfonden¹⁾ eller den drabbades försäkringsbolag oftast går in och täcker skulden.

Jag var rejält trängd och undrade vad jag skulle göra för att bli helt fri. "För att bli helt fri måste du betala hela skulden på 60 000 kronor och försöka få ut dem av Robin och Marko", sa handläggaren på kronfogdemyndigheten. Jag hade svårt att tro att det var sant. Jag stod ju för en tredjedel men skulle bli den enda som betalade. Jag skulle få betala

¹⁾ Fakta sid. 84

också för Robin och Marko, om jag skulle komma ur det här. 64 000 kronor med alla kostnader, och det hade varken jag eller mina föräldrar möjlighet till.

Idag har jag klarat upp det här genom lån från släktingar och vänner och en avbetalningsplan till dem. Men jag kommer att få fortsätta att betala många år framöver.

Att diskutera med eleverna:

- I vilka situationer kan man bli solidariskt betalningsansvarig. Tänkbara konsekvenser?
- Vad kan det innebära för en person att ha skulder?

FAKTA

Brottsoffer- fonden

En person som blivit utsatt för brottslig handling kan ha rätt till ersättning från staten i form av brottsskadeersättning. Vid personskador kan ersättning lämnas om gärningsmannen inte själv kan betala skadeståndet och det inte heller finns någon försäkring allmän eller enskild- som kan ersätta skadan.

Vid sak och rena förmögenhetsskador kan ersättning med vissa få undantag lämnas endast om den som vållat skadan vid tiden för brottet var intagen i till exempel kriminalvårdsanstalt, hem för unga lagöverträdare eller vissa hem för missbrukare. Även här gäller att ersättning lämnas endast om gärningsman-

nen inte kan betala skadeståndet och det inte finns någon försäkring som täcker skadan.

Svenskt medborgarskap

Det är Migrationsverket som prövar och beslutar om ansökningar om svenskt medborgarskap. Det kostar 1 500 kronor att ansöka om svenskt medborgarskap. Ett villkor för att man ska kunna bli svensk medborgare är att man har fyllt 18 år. Men barn som är under 18 år kan bli svenska medborgare tillsammans med sin utländska pappa eller mamma.

Man ska ha varit bosatt i Sverige i minst fem år eller fyra år om man är statslös eller flykting. Hemvisttiden ska vara oavbruten. Under vissa förutsättningar kan kortare tid gälla. Om man är medborgare i något av de övriga nordiska länderna räcker det att man har bott i Sverige i två år.

När man ansöker om svenskt medborgarskap begär Migrationsverket in uppgifter från Kronofogdemyndigheten (skulder), Försäkringskassan (underhållsskulder), Rikspolisstyrelsen (brott eller misstanke om brott) och Säkerhetspolisen (säkerhetskontroll).

Man kan få avslag på ansökan om man inte har betalat skatter, böter eller andra avgifter. Det kan också bli avslag om inte underhållsbidraget har betalats. Även vissa skulder till privata företag eller liknande kan medföra hinder att bli svensk medborgare.

Källa: Migrationsverket

Petra fick skuldsanering

Petra fick en ny start i livet när hon fick skuldsanering efter att ha haft stora skulder kvar efter försäljning av en fastighet i samband med skilsmässa.

När min man och jag bestämde oss för att skiljas var vi tvungna att sälja vårt hus, eftersom ingen av oss kunde överta huset på grund av att fastigheten var belånad långt över en miljon. Det blev 675 000 kronor kvar av banklånen efter försäljningen. Jag försökte klara lånen i det längsta. Till slut gav banken mig en lägre avbetalningsplan, men jag klarade inte ens att betala detta lägre belopp.

Jag var ensamstående med två små barn och dessutom studerade jag och

levde således på existensminimum. En dag tog jag kontakt med konsumentrådgivaren i min kommun för att höra vad jag skulle göra åt min ekonomiska situation. Förutom fastighetslånen hade jag en del mindre skulder till olika postorderföretag.

Konsumentrådgivaren gav mig rådet att söka skuldsanering¹⁾ och hjälpte mig med alla kontakter med mina *borgenärer* och även med kronofogdemyndigheten. Det var ganska jobbigt under tiden och det kändes obehagligt och ovant att få brev från kronofogden. Efter en tid beslutades att jag skulle få skuldsanering och de upprättade en avbetalningsplan som jag skulle följa.

Det har varit jobbigt att inte kunna äga någonting och att under

¹⁾ Fakta sid. 90

fem år leva på existensminimum. Men det har varit värt besväret. Nu har femårsperioden löpt ut och det känns helt underbart. Jag har fått en ny start i livet.

Att diskutera med eleverna:

- Hur går man tillväga för att få skuldsanering?

FAKTA

Skuldsanering

Skuldsanering kan ge de mest skuldtyngda en möjlighet att få sina skulder nedskrivna eller helt avskrivna och därigenom komma ur en helt hopplös situation.

Skuldsanering är uppdelat i tre steg:

1. Försök till uppgörelse på egen hand eller med hjälp av en kommunal budget- och skuldrådgivare att nå en överenskommelse med borgenärerna. Om en överenskommelse inte går att nå, kan man gå vidare till steg 2 i skuldsaneringsprocessen.
2. Frivillig skuldsanering hos kronofogdemyndigheten. Man lämnar en ansökan om skuldsanering

till skuldsaneringsenheten på kronofogdemyndigheten. Om skuldsaneringsenheten godkänner ansökan upprättar skuldsaneringshandläggaren tillsammans med gäldenären ett förslag om skuldsanering. Om inte alla borgenärer godkänner förslaget överlämnas det till tingsrätten.

3. Tvingande skuldsanering hos domstol. Om någon av borgenärerna inte godtar förslaget till skuldsanering, överlämnas ärendet till tingsrätten.

Tingsrätten kallar gäldenären och alla borgenärer till ett sammanträde där frågan om tvingande skuldsanering ska prövas. Detta betyder att tingsrätten kan bevilja även om en eller flera av borgenärerna inte vill gå med på det. Beslutet om skuldsanering blir alltså tvingande för borgenärerna.

För att inleda en skuldsanering
skall den kunna bedömas skälig
med hänsyn till
personliga och ekonomiska för-
hållanden

Det här är Kronfogde- myndigheten

Indrivning

Kronofogdemyndighetens indrivningsverksamhet innefattar dels att som verkställande myndighet reglera de rättsanspråk som inte blir fullgjorda på frivillig väg, dels att företräda staten som *borgenär* i skatte- och avgiftsindrivningen. Indrivningen är den största av våra verksamhetsgrenar.

Exekutiv

fastighetsförsäljning

På begäran av *fordringsägare* säljer kronofogdemyndigheten fastigheter eller bostadsrätter för att ägarens skulder ska kunna betalas. Sådan försäljning är tvingande för gäldenären och regleras i

utsökningsbalken, utsökningsförordningen och bostadsrättslagen.

Summarisk process

Summarisk process är ett förenklat rättegångsförfarande för betalningsanspråk och handräckningsåtgärder. Exempel på handräckning är begäran om återlämnande av egendom och *avhysning*.

Avhysning

Den vanligaste orsaken till *avhysning* är att hyresgästen inte betalat hyran. En annan orsak är att hyresgästen stör sina grannar.

Förebyggande

kommunikation

Kronofogdemyndigheten ska verka för en god betalningsmoral i samhäl-

let och genom information och förebyggande åtgärder minska risken att medborgare blir gäldenärer.

Skuldsanering

Skuldsaneringslagen ska ha en rehabiliterande, borgenärsgynnande och preventiv effekt. Skuldsanering är uppdelat i tre steg

1. Försök till uppgörelse på egen hand
2. Frivillig skuldsanering hos kronofogdemyndigheten
3. Tvingande skuldsanering hos domstol

För att inleda en skuldsanering skall den kunna bedömas skälig med hänsyn till personliga och ekonomiska förhållanden.

Tillsynsmyndigheten i konkurser

Tillsynsmyndigheten i konkurser¹⁾ (TSM) ska övervaka att konkursförvaltningen bedrivs lagenligt, effektivt och ändamålsenligt samt att konkurser avslutas utan onödigt dröjsmål och med största möjliga utbyte för borgenärerna. Konkurserna förvaltas av konkursförvaltare som utses av domstol.

¹⁾ Fakta sid. 51

Ordlista

Allmänna mål

Allmänna mål är fordringar (betalningskrav) som stat och kommun har, såsom skatter, böter och studiemedel.

Anstånd

Att få anstånd med att t.ex. betala en skuld innebär att man får ytterligare tid på sig för att betala.

Avhysning (vräkning)

Myndighets åtgärd att tvinga den som inte har rätt att nyttja en fastighet eller byggnad att flytta. Avhysning är främst aktuell för arrendator eller hyresgäst som sitter kvar trots att hans arrenderätt eller hyresrätt inte längre gäller, till exempel på grund av bristande betalning av hyra eller arrendeavgift. Den vanli-

gaste orsaken till avhysning är att hyresgästen inte betalat hyran. En annan orsak är att hyresgästen stör sina grannar.

Betalningsanmärkning

En anmärkning, "prick" som visar att någon inte har skött sina betalningar. Anmärkningen registreras hos kreditupplysningsföretag. Denna anmärkning kan leda till att man inte får lån, lägenhet, telefonabonnemang eller arbete.

Betalningsplan

Vid en *skuldsanering* ska en betalningsplan fastställas. Planen löper normalt under fem år. Av betalningsplanen framgår när och med hur mycket borgenärerna ska ha betalt.

Betalningsföreläggande

Ett *utslag* i mål om betalningsföre-

läggande vid kronofogdemyndigheten kan jämföras med en dom och tjänar som ett bevis på att ett ekonomiskt krav, som någon har mot en annan person, är riktigt. Detta *utslag* är en förutsättning för att ansöka om *utmätning* och medför också en *betalningsanmärkning* för den som är skyldig pengarna.

Betalningsuppmaning

Påminnelse från skattemyndigheten om obetald skatteskuld. Om betalning inte sker överlämnas skulden till kronofogdemyndigheten för *indrivning*.

Bestrida

Om någon bestrider ett framställt yrkande eller anspråk på betalning innebär det helt enkelt att han anser att betalningskravet är oriktigt.

Borgen

Utfästelse från en eller flera personer att betala i låntagarens ställe.

Borgensman

Borgensman är en person som ingått *borgen* det vill säga lovat att betala någon annans skuld (till exempel ett lån) om låntagaren själv inte betalar.

Borgenär

Fordringsägare, den man är skyldig pengar.

Enskilda mål

Enskilda mål avser fordringar som till exempel kontokortsskulder, banklån och hyresskulder.

Fordringsägare

Borgenär.

Gäldenär

En person, som har en skuld till en annan person (*borgenär*).

Indrivning

Sammanfattande benämning på de olika åtgärder och förfaranden som kan användas för att en borgenärs betalningsanspråk skall kunna tillgodoses. Indrivning innefattar således betalningsanmaningar, förhandling om *anstånd* och andra förberedande insatser som borgenären kan företa, men också de exekutiva åtgärder, exempelvis *utmätning* som endast kronofogdemyndigheten i sin egen skap av exekutiv myndighet får genomföra.

Inkassoföretag

Privat företag som mot ersättning kräver in skulder för företag och privatpersoner.

Kreditupplysning

Information om en persons eller ett företags ekonomiska ställning och utveckling, tjänar ofta som underlag vid bedömning av kreditvärdighet. För att driva kreditupplysningsverksamhet i Sverige krävs tillstånd av Datainspektionen, som också är tillsynsmyndighet.

Kronofogdemyndighet

Den regionala myndighet inom exekutionsväsendet som under Riksskatteverket (RSV) har ansvar för verkställighet av domar och andra exekutionstitlar enligt utsökningsbalken och andra författningar. Kronofogdemyndigheten avgör också mål om *betalningsföreläggande* och handräckning samt har tillsyn över förvaltning av konkurser. Kronofogdemyndigheten har fyra huvudsakliga uppgifter, nämligen en förebyggande, en fastställande, och verkställande och en tillsynsuppgift.

Offentlighetsprincipen

Grundläggande princip för svensk rättskipning och offentlig förvaltning I Sverige är i stort sett alla myndigheters beslut offentliga, så att vem som helst kan hämta uppgifter och alla skall ha rätt att ta del av allmänna handlingar. För kronofogdemyndighetens del medför det att vem som helst kan få veta om en person finns i kronofogdemyndighetens register vilka skulder vederbörande har och vad myndigheten har gjort i ett ärende. Bland dem som hämtar information från olika offentliga register är de kreditupplysningsföretag som samlar och säljer sådana upplysningar.

Sekretess

Uppgift som inte får lämnas ut om det av särskild anledning kan antas att den som uppgifterna gäller skulle kunna lida skada av utlämnandet.

Skattekonto

På skattekontot bokförs alla skatteinbetalningar och skatter och avgifter som en person ska betala ska betala. Överskott och underskott kan uppkomma på kontot beroende på man betalat in för lite eller för mycket.

Skuldsanering

Sanering av en privatpersons skulder genom frivilligt eller tvångsvis avtal med *fordringsägare* till exempel om nedsättning av skulderna eller räntefrihet, får möjlighet att befria sig från sina skulder och därmed sanera sin ekonomi. Sådan *skuldsanering* kan åstadkommas genom ackord eller enligt bestämmelserna i skuldsaneringslagen, vilket innebär att den skuldsatte genom en *avbetalningsplan* får leva på existensminimum i fem år. Efter denna period försvinner betalningsansvaret för resten av skulderna.

Skuldsaneringslagen ska ha en rehabiliterande, borgenärsgynnande och preventiv effekt. Lagen om skuldsanering trädde i kraft 1 juli 1994.

Twistig fordran

Gäldenären och borgenären är inte överens om att gäldenären är betalningsskyldig och fordran är inte fastställd av domstol eller annars möjlig att driva in.

Trafikförsäkring

Motordrivna fordon som är registrerade i bilregistret och inte avställda, ska ha en trafikförsäkring, vilken ersätter flertalet skador i trafiken enligt trafikskadelagen. Detta gäller också en del andra motorfordon, bland annat moped.

TV-avgift

Enligt Lag om TV-avgift skall den som innehar en TV-mottagare betala

TV-avgift för mottagaren till Radiotjänst i Kiruna AB. Som TV-mottagare räknas förutom TV även video, videokamera med kanalväljare samt dator med TV-kort. Det är själva innehavet som är avgiftsgrundande.

Utmätning

Särskild form för verkställighet av betalningsskyldighet i pengar.

Utmätning – som regleras i utsökningsbalken – genomförs av kronofogdemyndigheten genom att gäldenärs egendom tas om hand och säljs.

Utmätning av lön

Den särskilda form av verkställighet av en betalningsskyldighet som består i att kronofogdemyndigheten ålägger en gäldenärs arbetsgivare att innehålla och till myndigheten inleverera en viss del av gäldenärens lön eller motsvarande ersättning, vil-

ken sedan används för att betala borgenären.

Utslag

Benämning på vissa myndighetsavgöranden såsom kronofogdemyndighetens positiva beslut i mål om *betalningsföreläggande* och handräckning.

Utsökning

Sammanfattande benämning på de olika former av tvångsvis verkställighet av dom eller annan exekutionstitel som den berättigade parten kan använda sig av om den förpliktade inte frivilligt gör rätt för sig.

Källor:

RSV: s hemsida www.rsv.se och Nationalencyklopedin.

Länklista

Brottsoffermyndigheten
www.brottsoffermyndigheten.se

CSN
<http://www.csn.se>

Datainspektionen
<http://www.datainspektionen.se>

Domstolsverket
<http://www.dom.se>

Försäkringskassan
<http://www.fk.se>

Högskoleverket
<http://www.hsv.se>

Konsumentverket
<http://www.konsumentverket.se>

Kronofogdemyndigheten
<http://www.rsv.se/kronofogden>

Migrationsverket
<http://www.migrationsverket.se>

Polismyndigheten
<http://www.polisen.se>

Patent och registreringsverket
<http://www.prv.se>

Regeringen
<http://www.regeringen.se>

Riksdagen
<http://www.riksdagen.se>

Riksskatteverket
www.rsv.se

Riksskatteverket Ung
www.rsv.se/ung

Skattemyndigheten
<http://www.rsv.se>

Sverige Direkt
<http://www.sverigedirekt.se>

OM.....

Broschyr för ungdomar (SKV 910 utgåva 6) om vad de behöver tänka på för att undvika betalningsproblem. Finns som pdf-fil på www.rsv.se

"Vi behöver mera livskunskap", sa en ung tonårsflicka. Hon var klok. Samhället har blivit mer komplicerat och ställer högre krav. Med insyn i kronofogdemyndighetens register hade hon fått sitt påstående bekräftat. Tusentals ungdomar hamnar tidigt i ekonomiska svårigheter, ofta på grund av okunskap. Det är inte en bra start i livet.

Som lärare gör du mycket för att eleverna skall lyckas bättre än så. Det vet vi från vår dialog med många lärare. Det har funnits ett uttalat önskemål om att få del av olika erfarenheter om ungdomars bristande livskunskap.

Denna bok är tänkt att möta en del av detta behov och förse dig som lärare med exempel. I boken berättar Jocke, Eva, Åsa och Åke med flera hur de blev gäldenärer på grund av relativt vanliga tillfälligheter i livet. Deras öppenhjärtiga livshistorier utgör grunden till boken.

Deras förhoppning, liksom vår, är att du skall ha nytta av berättelserna och de fakta vi lagt till, i din undervisning.

"Boken är tilltalande genom att den använder en variation av konkreta fall. Det är mer tilltalande för elever än enbart faktamaterial. Exemplet är en alldeles utmärkt hjälp för lärare. Faktarutorna kring begrepp liksom diskussionsfrågorna är utmärkta. Boken blir därför mycket användbar både för elever och som lärarhandledning."

Anders Hill,
studierektor och lärarutbildare
vid Göteborgs universitet

Kronofogdemyndigheten

www.rsv.se/kronofogden

SKV 951 utgåva 2